

Sylvæ ponderibus missus visusque sepultus,
 Incolumis fluvio surgit fratresque revisit
 Sacrilegos cita pœna ferit plagisque subactos
 Afficiens variis: oculorum hos lumine privat,
 Ignibus hos urit, nervorum hos nexibus angit;
 Quorum post patribus quidam Bobiensibus acti,
 Tormenta effugiunt lacrymis, alii probra pœnis
 Exsolvunt meritis inhibentque piacula flagris.

A Hic socius quondam Leupardo frater adhærens
 Dum patris imperio vineæ munimina densant
 Quam multi juncto nequeunt attolere nisu,
 Arboris armati pietate tulere columnam.
 Mijus Leupardi vetitos vulpecula jussis
 Attentans sorbere botros atque ore petitos
 Morte sequente tenens promit discrimine crimen.

CAPUT XXII.

De Baudacaria et cæteris quibusdam sanctis monachis.

Bertulfo Baudacarius moderante statutus
 Vincit tutor capiens solamine missos
 Dum panis parvum quod adest anatemque ministrat.
 Ter denos modico magna sed mente paratu
 Exhilarans fratres dapibus quoque ditibus explet.
 His rutili radiis patrum, pietate corusci
 Athletæ subeunt alacres dicto agmine cœlum
 Quorum mente nitens hilari Tedoaldus et imo
 Dum recubat strato cœlestia mente peragrans
 Advocat atque vale faciens læto ore sodales
 Alloquitur lenis, suprema viatica poscit
 Seque notans pulchro extremum ornat carmine finem
 Incipiensque melos, scandens virtute beati
 Culmina virtutum, divumque videbitur altor;
 Jam Deus in Sion claris animam inserit astris.
 Sicagibodus ubi promptis sub patribus altum
 Consectatus iter purus mansuetus et artus
 Munia parendi votis pertractat amicis
 Dum jacet extremo ductans spiramina nisu,
 Conspicit æthereo solem fulgore micantem
 Ac nostri radios Phæbi splendore nigrantem,
 Cœlicolas astare viros, miransque doceri

Protinus hunc sese subiturum ineunda nitorem
 Cœtibus æquandum meruitque ediscere celsis
 Et super hanc lucem sociis renitere coruscis;
 At redeat summumque vale præsentibus edat,
 B Nec mora regrediens turmis societur amœnis.
 Fratibus attonitis rediens monita extima supplet.
 Visa rogata refert, accepta levamina promit,
 Mystica sacra capit, nexis fert oscula charis
 Funere curari petit ac cœlestia scandit,
 Felicique obitu vestigia clara relinquit,
 Ostendens similem sectatos lumine callem
 Perpetuæ simili lucis splendore beari.
 Omnes, hi patres cœlesti pace cluentes
 Quorum magnificos licet ima laude triumphos
 Prosequimur vel qui pariter lætantur in æthra
 Obtineant nostri laxamina certa reatus,
 Divinum vitæ regimen, morumque piamen,
 Crimina vitare ac lacrymis admissa levare,
 C Fructiferos luctus gemitu quatiente litare,
 Sordibus ut mundi reddamur lumine clari,
 Cœtibus aptandi superis sine fine beati
 Cernere salvificum digni per sæcula vultu.

*Explicit.**Sequitur in codice epitaphium Flodoardi, quod in Proœmiis jam dedimus.*

ANNO DOMINI DCCCCLXVIII.

SANCTA MATHILDIS REGINA

VITA SANCTÆ MATHILDIS

(Apud PERTZ, *Monumenta Germaniæ historica*, Script. tom. IV, pag. 282.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Egregiis feminis, quibus Ludolfina familia sæculo nono claruerat, sæculo decimo Mathildis, Heinrici regis conjux, atque Ottonis I, Heinrici ducis, Brunonis archiepiscopi, Gerbergæ reginæ, Hathwi-

dis ducissæ mater, accessit, Cujus virtutum fama ipsa superstite late percrebuit, in obitu ejus a Widukindo celebrata est (1), et post inter filios et nepotes, in cœnobiis ab ipsa fundatis Quedlinbur-

(1) III, 74.

gensi (2), Northusensi, Polcensi et Angerinensi, A in scriptis et memoria hominum viguit, donec tandem quadragesimo circiter post obitum ejus anno (3), jussu Henrici II regis, pronepotis ejus, Vita quam hic proponimus conscripta est. Auctor clericus aut monachus ex numero eorum qui ingenio et sapientia, regi commendati, ejus familiaritate fruebantur, qui tamen nomen suum latere voluit (4), scriptis antiquioribus (5) et narrationibus familiarium reginæ, fortasse Richburgæ abbatissæ Nordhunensis, inniti videtur; certe rerum quas narrat bene gnarus fuit, licet nonnulla minus recta de duello (6) Widukindi cum Carolo M., de baptismo Widukindi per Bonifacium archiepiscopum (7), de incerto modo successionis Henrici I, narraverit (8), imo, in iis quæ extrema Mathildis tempora attingunt, Berengarium regem Heinrico duci Mathildæ filio captivum commissum (9), et Ottonem II, una cum patre in Italiam profectum esse (10), scribat. Quæ tamen non obstant quin auctori in universum fidem habeamus, et plurima alias ignota de vita et actibus optimæ reginæ, filiorum et nepotum ejus, nos doceri gratulemur Liber in usum Henrici II scriptus, proaviæ ejus virtutes, quibus sanctos æquaverit, celebrat, sed errorem matris filium Heinricum Ottoni præferentis non reticet. — Auctor, quisquis sit, poetas Latinorum, præcipue Virgilium legit, et poeticam venam oratione, cujus membra rhythmo et sono sibi respondent, ostendit (11). Hoc et aliis compluribus hujus ævi scriptoribus usitatum, apud nostrum tamen ita prævalet, ut pene totum ejus opus in sententias versibus similes dissolvi possit, quod a Cl. Fœrstemann in commentatione de Vita Mathildis a. 1838, edita exemplo demonstratum, a quovis lectore in quavis libri parte ita esse facile intelligetur. Quod ut a more Romanorum alienum, ita et singularis usus vocis *nihilominus*, quæ apud nostrum *nihil minus quam* significat, a bona Latinitate abhorret.

Liber statim ut prodiit Thietmaro (12) notus et

(2) Cf. Annales Quedlinburgenses, a. 936.

(3) Scripsit enim auctor Heinrico rege, igitur post annum 1002, et ante annum 1012, quo Thietmarus Vita nostra jam usus est.

(4) Ruotgeri Vitam Brunonis novisse videtur; v. c. 30.

(5) Godhardum, abbatem tunc Altahensem, fuisse, cujus interventu Henricus a. 1017 monasterio Nordhusano villam Gamin confirmavit. V. Cl. E. G. Fœrstemann gymnasii Nordhusani corrector in commentatione de Vita Mathildis a. D. ix kal. Aug. 1838 edita indigitavit; sed quominus viro illi, litteris habitu et consuetudine cum rege et rei aptissimo, librum adjudicem, obstat quod et Vita Godhardi ea de re tacet, et complures alios ejusdem conditionis viros tunc exstitisse constat.

(6) C. 1.

(7) Ibid.

(8) C. 4.

(9) C. 15.

(10) C. 22.

(11) E. g. capite 23 :

Cum autem peragrasset civitates Saxonie regionis et quæque necessaria singulis impendisset monasteriis,

ab eo in rem suam versus, sæculo XII ineunte ab Ekkehardo abbate Uraugiensi in compendium reductus (13), et paulo post ab Annualista Saxone exscriptus (14). sæculo vero XV ineunte Colonie in monasteria S. Pantaleonis integer transcriptus est. Quo sæculi XV codice omnes quæ prodierunt editiones Bollandianorum (15), Leibnitii (16), Erathi (17) et nostra, nituntur. Servatur hodie

1) Bruxellis in bibl. regia Burgondica numeris 329—541 insignis, binis columnis pulchre scriptus et hic illic in margine picturis ornatus. Librum a Bethmanno in usum nostrum versum integrum expressimus, correctam tantum sæculi XV orthographiam et emendatis locis aliquot. Qua in re subsidio fuerunt

2) Ekkehardi Uraugiensis compendium Vitæ Mathildis reginæ, iisdem sæpe verbis ex nostra contractum, sed sententiis sæpe loco suo motis, quare loca nonnulla quæ in Bruxellensi excidisse videbantur haud tuto et Ekkehardo restitui posse judicavi. Usus sum tamen codicibus Vaticano-Guelferbytano (18) sæc. XII, cujus lectiones, quantum in particula operis Guelferbytana habentur, jam Leibnitius t. III, 655 sqq., protulerat, Wirceburgensi (19) sæc. XII, claustroneoburgensi a D. Goldhann transcripto (20). Alios ejusdem compendii codices Monacenses sæc. XII et XV, sanctæ crucis in Austria sæc. XII, et Humburgensem chariaceum in Annalibus nostris recensui (21).

3) Codex regius Parisiensis inter libros S. Germani 440, mbr., sæc. XII, Annalistam Saxonem exhibens, cujus textus, quantum ex Vita Mathildis derivatus est, cum nostro ad verbum fere convenit.

4) Ultimo loco codicis regii Bruxellensis N. 3202 signati mentionem facimus, qui, Bethmanno monente, ex codice Carthusiæ Coloniensis descriptus, uno sæculi XVII folio initium tantum Vitæ Mathildis continet, ex nostra ad verbum excerptum, hoc exordio : *Sancta Mathildis regina ex progenie*, etc.

D *iterum Northusunensem civitatem adiit, quam nimium dilexit, ut videret Richburgam, quam nuper constituerat abbatissam.*

Statim autem ut venit, hanc ad se vocari præcipit.

(12) l. 11 ex capp. 6, 10, 17; II, 12 ex cap. 25.

(13) Fecit hoc eadem ratione qua et historias Alexandri, Gothorum, Francorum, Langobardorum, Saxonum ex Vita Alexandri, Jordani, Gestis regum Francorum. Paulo Diacono et Widukindo contraxit, insertis scilicet Vitæ etiam iis quæ apud Widukindum de Mathilda regina legerat. V. Archiv. t. VII. 486—493.

(14) Ad a. 911, 921, 936, 946, 968.

(15) Acta SS. Mart. II. p. 358

(16) SS. Brunswic. I, 192.

(17) Cod. dipl. Quedlinburg. p. 925 sqq.

(18) De quo retuli in Annalibus nostris t. V. 158—161.

(19) Ibid. VII, 489

(20) Ibid.

(21) T. VIII, 487, 488 et VI 184, 239.

INCIPIT PRÆFATIO IN VITAM GLORIOSÆ REGINÆ MATHILDIS ¹.

Heinrico regi summæ venerationis dignissimo, A explanator hujus operis vobis exoptat incrementa spiritualium carismatum, augmenta virtutum, et prosperitatem temporalium rerum. Cum multis sit notum vos scientia disciplinaque artium diversarum præditum, plurima perlegisse volumina sanctorum Vitam Patrum in se continentia, quorum exemplis vestra venerabilis conversatio bene potest informari et ad altiora transvehi, non minimæ est virtutis vos pia vestrorum inquirere facta precedentium propinquorum, et maxime vestræ proavæ Mathildis illustris reginæ, cujus vita lucida merito est imitanda, et cujus virtus tanto est laudabilior, quanto sexus fragilior. Gratias agimus vestræ almitati, vobis placuisse, hoc opus a nobis recitari, nostræ imperitiæ magnum et nimis formidandum, cum vestro dominatui subjecti sint perplures ingenio et sapientia nobis excellentiores, qui radio linguæ profunda possunt penetrare. Vobis imperante hoc opus inchoari, difficillimum videbatur nostræ parvitati; sed præsumptionis esset maximæ vestro imperio nos resistere. Implevimus quidem vestrum præceptum ultra modum nostrarum virium; non autem dubitamus, invidorum studia affore, qui quod fecimus cupiunt reprehendere. Igitur obsecramus, rex gloriose, et, si fas est dicere, dulcissime, non temeritatis audacia, sed necessitatis causa: librum

manualem referatis in publicum sapientibus deridendum, priusquam vestra peritia persenserit quid vestræ pietati in eo displicuerit, et hæc clementer corrigantur quæ vestræ sapientiæ non recta videantur. Dignum est enim ut qui hujus dictatus est præceptor, sit etiam emendator et defensor; ne a nobis ² insipienter edita, invidorum perfodiantur lingua. Habetis quidem in hoc volumine perpauca vestrorum facta patrum, ex quibus potestis dicere quid agere quidve vobis expediat vitare. Rector totius mundi, qui illorum corda visitando, justa concessit agnoscere et operibus implere, ipse vobis concedat quæ recta sunt agere et alios ad hæc admonere, et virili fortitudine vos injusta refugere et aliis prohibere; tribuat vobis invictissima arma, quibus vestrorum inimicorum superetur sævitia. Ipsius etiam gratia vobis sit faulrix firma et comes assidua, et faciat vos exemplum et formam justitiæ, ad gubernandam fideliterque regendam Ecclesiam; ut speculator idoneus effectus, sitis magni consilii, industriæ et disciplinæ. Dominus vias vestras omnes ita disponat, ut in omnibus ejus mandatis sine reprehensione vivatis, et ad bravium supernæ vocationis perveniatis, ibique coronam justitiæ atque cœlestium thesaurorum donativa percipiatis. Si cuiquam in hoc opusculo quid placuerit, laus præceptoris erit.

EXPLICIT PRÆFATIO IN VITAM³ MATHILDIS REGINÆ.

INCIPIT

LAUDABILIS VITA GLORIOSÆ REGINÆ MATHILDIS.

¹ (An. 912) Temporibus Conradi, regis Franco- C rum gloriosi, extitit in partibus Germaniæ dux quidam Otto nomine, honestate morum perspicuus et in decernendis rebus providus, clarus nobilitate generis et famosus bellorum triumphis. Cui Hathuwic, matrona venerabilis, conjugali copulabatur vinculo. Quibus duo gignebantur filii, herili forma decorati; et ipsos summa nutriebant diligentia, ut exigebat nobilitatis honorificentia. Major natu vocabatur Thaucmarus, et alter Henricus. Is quamvis esset junior, probitate morum tamen elucebat altior, et ab annis pucrilibus intendebat bonis operibus, sequens humilitatis vestigia, quibus certissime pervenitur ad virtutum culmina ⁴. Omnes cum quibus erat haud minus quam se ipsum diligebat; nulli se prætulit, nec per vim aliquem oppressit. Puer ^D vero miræ claritatis ac amandæ indolis cum attigisset florentes annos juventutis, cœperunt inter se

tractare parentes, ut illi desponsarent virginem, genere sibi non inferiorem, et cujus mos liberalis præclaro juveni esset persimilis. Interim illorum pervenit ad aures, in cœnobio Herivordinense egregiam hospitare puellam, nomine Mathildam, genere nobilem, specie exoptabilem, et moribus illustrem, ut cum ava sua abbatissa disceret psalmodialem librum et industrias operum. Hæc etiam virgo traxit egregium genus a venerabili viro Witi- kino, qui in occidentali regione dux fuerat gloriosus opibus pollens et dignitatis honore multos præcellens. Proh ⁵ dolor! sed errore captus adorabat idola manu artificum facta, Christumque colentibus varios ingerebat cruciatus, quia deerant prædicatores qui Christum prædicarent, incredulos ad fidem converterent. Rex vero Karolus, vir Christianissimus et erga Dei cultores benivolus, tunc temporis tenebat arcem principatus. Cum autem; præfati ducis com-

VARIÆ LECTIONES.

¹ mathildis 1. sed in excerptis Ekkehardi Uraugiensis sæculo XII ineunte scriptis semper antiquior et genuina forma mathildis usitatur. ² ito Erath vobis L. 1? ³ in v. desunt 1 ⁴ c. v. 1. ⁵ proch. 1.